

KNJIŽEVNOST

IZ SLOVENSKE IN DRUGE JUGOSLOVANSKE KNJIŽEVNOSTI

Ivan Gams, Osnove pokrajinske ekologije, Ljubljana 1986

To je prvi učbenik pred nekaj leti na novo zasnovanega predmeta v okviru reformiranega visokošolskega študija geografije na ljubljanski univerzi.

Avtor, ki je hkrati predavatelj tega predmeta, uvodoma poudarja, da gre za »mlado panogo na stičišču geografije, biologije in drugih sorodnih panog in nima docela oblikovanega in nespornega predmeta svojega proučevanja«. Zato je pokrajinska ekologija mlada tudi kot predmet visokošolskega študija geografije. Omenja, da je zanjo v tujini malo učbenikov in da so različno usmerjeni. Izdaja tovrstnega domačega dela je zato toliko pomembnejša.

Učbenik sicer ni posebno obsežen (175 strani), je pa vsebinsko bogat. K temu pripomore ne le to, da gre za sintezo snovi iz raznih panog, temveč tudi za stvarno in strnjeno podajanje. Avtor zna namreč z malo besedami veliko povedati. Učbenik je zato zgoščen in vsebinsko zahteven. Še posebej, ker se osredotoči na bistveno in izpušča gradivo, ki bi sicer še sodilo vanj, a ga slušatelji geografije spoznajo iz drugih naravnogeografskih predmetov. Zato kljub širšim, združujočim pogledom ni bojazni, da se snov s klasičnimi vejami geografije kakorkoli ponavlja. Nasprotno, pokrajinska ekologija (geoekologija) jih v marsičem osmišlja, na določen način pravzaprav antropocentriira. Lahko bi govorili kratkoma o večji usmerjenosti v funkcijsko fizično geografijo, seveda izbirno in problemsko. Je pravzaprav prispevek v smeri problemske (regionalne) geografije sploh.

Naslednja posebnost učbenika je, da ekološke razmere v Sloveniji precej podarja, bodisi s primeri in ilustracijami, še posebej pa s tremi zaključnimi poglavji (Ekološke značilnosti vzpetega sveta, Kraški geotop, Pokrajinsko ekološke regije v SR Sloveniji). Nastal je torej v veliki meri iz stvarnih, domačih raziskovanj.

Hkrati je značilno, da se učbenik v načelna, teoretična in konceptualna vprašanja ne spušča kdove kako obsežno, pač pa so ustrezni pogledi podani posredno, namreč neposredno s samo snovjo. V tem pogledu je Gams živo nasprotje tistih avtorjev, ki se o teoriji predmeta uvodoma razpišejo, pri stvarni obravnavi pa izbranemu konceptu komaj sledijo, ali pa sploh ne.

Da so prizadevanja rasla organsko, se vidi že po lastni literaturi, ki jo avtor nava-ja, čeprav vse niti ne izčrpa. Gamsov učbenik posrečeno lovi ravnotežje med teorijo in metodologijo na eni ter stvarnim gradivom in primeri na drugi strani. Še pomembnejše je, da opozarja na različne poglede, različna tolmačenja pojavov in na odprta vprašanja. Ob tem pa pogosto citira različno domačo in tujo literaturo. S tem omogoča poglobljanje, kar je za visokošolski učbenik še posebno pomembno. K nazornosti in dokumentaciji pripomorejo številne risbe (45) in tabele (27). Kljub temu je učbenik zahteven, zlasti v drugem delu, kjer pisanje mestoma prehaja v razpravljanje, še posebej, ko se sklicuje in naslanja na številne razprave.

Po osnovni usmerjenosti je Gamsova pokrajinska ekologija še najbližje (sred-nje)evropski, pravzaprav Trollovi konceptiji, jo pa v marsičem razširja. Nasploh je težišče na kopni ekologiji oziroma ekologiji vegetacije, zlasti gozda in tistih kulturnih

rastlin, ki posredno ali neposredno dajejo hrano človeku, medtem ko je vodna, pravzaprav morska ekologija, izpuščena, skladno z uvodno opredelitvijo.

Žal se je med tekst vrinilo več tipkarskih in drugih stvarnih, povečini pa vendar drobnih napak. Zato bi učbeniku kazalo dodati seznam ustreznih popravkov. Pa še to – ali ne bi kazalo namesto o pokrajinski ekologiji govoriti raje o ekološkem pokrajinoslovju, oziroma ekološki geografiji sploh, skratka spremeniti razmerje med obema oznakama.

Gams se sicer nikjer neposredno ne spušča v polemiko, raje opozarja na neenotna stališča in je le izjemoma določnejši. Tako tudi na šesti strani, ko za naše razmere omenja, da »so se javljale trditve, da je geografija veda o geografskem okolju, ne da bi približe definirali, kaj je geografsko okolje«. O tem je avtor obširneje pisal že v Geografskem vestniku 1977. leta (Okolje – človekovo okolje – geografsko okolje).

Treba je dodati, da je slovenska geografija začela uporabljati izraz kot sinonim za geosfero (ki je okolje za človeško družbo v najširšem pomenu besede) pa tudi za njene dele (regije). Ne glede na to, koliko je oznaka za predmet geografije ustrezna, je zašla v vse naše študijske programe geografije, od osnovnošolskih do visokošolskih. Ker gre za sam predmet geografije in njegovo oznako, se kritičnemu pretresu sproženega vprašanja v bodoče ne bo mogoče izogniti.

Morda bo pomislek sprožila še ta ali druga navedba, recimo, ali je ekologija interdisciplinarna ali multidisciplinarna. Seveda pa naše poročilo, ki želi na knjigo predvsem opozoriti, nima namena načenjati teh vprašanj. Opozorimo naj le še na pokrajinsko ekološko razčlenitev Slovenije, prikazano na koncu učbenika. Zanj lahko rečemo, da bo nedvomno pridobila na prepričljivosti z dodatno navedbo kriterijev in zlasti kazalcev, še posebej, ker gre za našo prvo, kvantitativno zasnovano regionalizacijo.

Po ekoloških vidikih razčlenjena Slovenija ponekod razširja subpanonski svet v primerjavi z dosedanjimi regionalizacijami, saj uvršča vanj še »Mirensko-Sevniško podolje«, ki po priloženi kartici sodeč obsega tudi Temeniško podolje. Na drugi strani pa ga oži, ko Belo krajino izloča iz subpanonskega sveta.

Novost regionalizacije so prehodne regije, bodisi med subpanonsko in subalpsko oziroma dinarsko Slovenijo ter submediteransko in subdinarsko. Postavlja pa se načelno vprašanje, ker so prehodne že izhodiščne regije (subpanonska, subalpska), potemtakem gre za prehodnost prehodnosti. Toda tudi stvarno je pomislek, kajti Vitanjske Karavanke kot prehodna regija med subpanonsko in subalpsko Slovenijo segajo neposredno do alpskega sveta. Torej ne gre za prehod med subpanonskim in subalpskim svetom, temveč alpskim, zato so Vitanjske Karavanke lahko le predalpska pokrajina. Podobnih opredelitev je še nekaj, tako tudi ta, da se k visokim dinarskim planotam notranje Slovenije uvršča tudi Sabotin, tik nad Goriškimi Brdi, ne pa recimo sosednje Banjšice. Pa tudi k notranji Sloveniji bi Sabotin težko uvrstili ne le zaradi položaja, temveč tudi zaradi njegove vegetacije. Seveda bi šele kriteriji in stvarni kazalci pokazali utemeljenost takega ali drugečnega razvrščanja. Izrečene pripombe ne želijo zmanjšati pomena prve ekološko-geografske regionalizacije Slovenije. Nasprotno, ker opozarjajo, da jo je vredno izpopolniti.

Gamsova Pokrajinska ekologija je sodoben, problemsko zastavljen visokošolski učbenik, ki ne upošteva le sodobnih tokov, ki se na tem področju kažejo po svetu, temveč jih v tolikšni meri konkretizira z ekološkimi značilnostmi Slovenije, da mirno lahko rečemo, da gre za naš prvi, geografsko zasnovan ekološki učbenik. Z njim naj bi se seznanile tudi starejše generacije geografov, ki se pri svojem študiju v pokrajinski ekologiji še niso poglobljale.

Darko Radinja